

ἀντιστάσεων καὶ τῶν ἀποκλίσεων, θὰ χρειασθῆ τὸν συντονισμόν τῶν γενικῶν προσπαθειῶν ἐκ μέρους ἐνὸς πολιτικοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχη ὡς σκοπὸν νὰ διευκολύνη τὴν κατεύθυνσίν της.

12. Ὅσοι ἐκπροσωποῦν τὰ γενικὰ αἰτήματα

Ἐφ' ὅτου ἡ «πρόδοδος» ἔχασε τὴν ἱστορικὴν της αὐτονομίαν, διὰ νὰ ἐμφανισθῆ ὡς ἐπίτευγμα μιᾶς συστηματικῆς πολιτικῆς, τὸ γεγονός, ὅτι δὲν εἶχε θέσιν διὰ τὸ ἄτομον, προκάλεσεν, ἰδίως ὅπου ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας, μίαν δραματικὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἔγινεν ἀμέσως ἀντιληπτὴ, ἐφ' ὅσον λ.χ. εἰς τὴν Ρωσίαν ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθῆ πάση θυσίᾳ ἡ τσαρική βία καὶ ὁ ἐπαναστατημένος ἢ ἀμέτοχος γεωργικὸς λαὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη διαφοροποιηθῆ πνευματικῶς. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ «σοσιαλιστικὰ» κράτη ἀπεφάσισαν νὰ μαθητεύσουν χάριν τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύξεως εἰς τὴν δυτικοευρωπαϊκὴν τεχνολογίαν, δὲν ἐξύψωσαν μόνον τὴν μορφωτικὴν τῶν στάθμην, ἀλλ' ἐδημιούργησαν ταυτοχρόνως τοὺς ὅρους μιᾶς κριτικῆς στάσεως, ἡ ὁποία προβληματίζει συνεχῶς περισσοτέρους ἀνθρώπους. Παρεμφερῆς ἐξέλιξις παρατηρεῖται σήμερον καὶ εἰς τὰ σείχάτα τῆς Ἀραβίας, οἱ θεοκρατικοὶ ἐπίτροποι τῶν ὁποίων ἀγοράζουν πολὺπλοκα σύγχρονα ὄπλα καὶ ἀναθέτουν τὸν χειρισμόν τῶν εἰς ὠρισμένους ἰδιαιτέρως πιστοὺς φελάχους, οἱ ὁποῖοι προηγουμένως πρέπει νὰ ἐκπαιδευθοῦν καταλλήλως, διὰ νὰ συλλάβουν ὅμως — ἐκτὸς τῶν τεχνικῶν ὁδηγιῶν — προβλήματα κοινωνικοῦ χαρακτῆρος, τὰ ὁποία ἐνδέχεται νὰ τοὺς ὁδηγήσουν ἐναντίον τοῦ κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐπιχορηγεῖ τὴν ἱστορικὴν τῶν ἀφύπνισιν.

Ἐντὸς τῶν βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένων κρατῶν, ἡ ἰδεολογία τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ τὴν ἐσωτερικὴν διαγωγὴν

τοῦ ἀνθρώπου, οἱ ἀστράτευτοι ἐκπρόσωποι τῶν γενικῶν αἰτημάτων, τὰ ὅποια δὲν συλλαμβάνονται ἢ δὲν υἱοθετοῦνται ὑπὸ τῶν κρατούντων, ἀποτελοῦν πάντως τὸ κυριώτερον πολιτικὸν πρόβλημα. Αὐτοὶ ὀδηγοῦν τὴν σημερινὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία δὲν θέλει νὰ εἶναι «σύνθεσις, θεμελιώδης ἐπιστήμη ἢ ἐπιστέγασμα τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλ' ἡ προσπάθεια τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν ὑποβολήν, ἡ ἀποφασιστικὴ θέλησις τῆς πνευματικῆς καὶ πραγματικῆς ἐλευθερίας»⁶⁰. Ἡ ἐπαναστατικὴ αὐτὴ διάθεσις δὲν χαρακτηρίζει ὅμως μόνον τὴν θεωρητικὴν σκέψιν εἰς τὴν ἀφηρημένην ἀναλυτικὴν ἢ ἐρμηνευτικὴν τῆς τάσιν, ἀλλὰ γενικῶς τὸν οὐσιώδη ἔντεχνον λόγον, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται — ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐκφράζει, ὅ,τι συγκινεῖ τὴν ψυχὴν κατὰ βάθος καὶ δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ καθεστώτος — ὡς «προδοσία» εἰς τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν τῶν «προοδευτικῶν» δυνάμεων: «Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου ἡ λογοτεχνία καταστρέφεται διὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῆς ἐξουσίας», παρατηρεῖ ὁ A. Sol-schenizyn εἰς τὸν λόγον του διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου Nobel, τὸν ὁποῖον δὲν ἐξεφώνησε. «Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς πλήγμα κατὰ τῆς “ἐλευθερίας τοῦ γραπτοῦ λόγου”, ἀλλὰ κλείνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἔθνους, σφραγιάζει τὴν μνήμην του. Τὸ ἔθνος παύει νὰ συλλογίζεται τὴν ὑπαρξίν του, χάνει τὴν πνευματικὴν του ἐλευθερίαν καὶ οἱ φορεῖς του σταματοῦν — παρὰ τὴν δῆθεν κοινήν των γλῶσσαν — νὰ ἐννοοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον»⁶¹.

Ἐντὸς τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια δὲν ἀνέχονται τὴν προσωπικὴν στάθμισιν τῶν πραγμάτων, ἰδίως ὅταν ἔχη λαϊκὴν ἀπήχησιν, ἀναπτύσσεται πάντως μία ἐπιχειρηματολογία, ἡ ὁποία συντρίβει τὴν ἀντίρρησιν διὰ τῆς ἀστυνομίας. Εἰς τὴν κάμψιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιστάσεων ἀποβλέπει καὶ ἡ τέχνη τοῦ ἐμβολιασμοῦ πεποιθήσεων χωρὶς

κριτικήν διεργασία, εἰς τρόπον ὥστε νὰ πεισθοῦν οἱ δύστροποι διὰ τὴν σκοπιμότητα τῶν ὑποχρεωτικῶν τῶν ἐνεργειῶν, χωρὶς νὰ ἐννοοῦν, τί ἀκριβῶς ἐπιβάλλεται. Παρ' ὅτι ὁμως ἡ ἀστυνόμευσις τῆς ζωῆς διευθετεῖ ἐντὸς τῶν στεγανῶν αὐτῶν κοινωνιῶν τὰ ζητήματα τοῦλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς συμπεριφορᾶς, παρουσιάζει δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν λόγον τὴν ἀπόφασιν τοῦ κυβερνητικοῦ κόμματος ὡς καθοριστικὸν παράγοντα τῆς πορείας τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια βεβαίως εἶναι δυνατὸν νὰ τραποῦν πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν, ἐὰν οἱ ἐπὶ κεφαλῆς μεταβάλουν γνώμην. Ὅπου ἡ βία δὲν καλεῖται εἰς ἐνίσχυσιν τῆς λογικῆς, ἡ ἀλλαγὴ τῆς στάσεως τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τῆς πνευματικῆς δοκιμασίας τῶν προβληματικῶν ὑποθέσεων ἢ — ὅπως καὶ εἰς τὴν ἄλλην παράταξιν — ἐκ τῶν συνθημάτων καὶ τῶν συνειρμῶν, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἐσωτερικὴ σχέσις πρὸς ὅ,τι πράγματι συμβαίνει καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Ἐντὸς τῶν «ἐλευθέρων» πολιτικῶν κοινοτήτων ἀνταγωνίζεται διὰ τοῦτο εἰς τὸν δημόσιον στίβον ἡ τιμία σκέψις εἰς τὴν καθολικὴν τῆς προοπτικῆς πρὸς τοὺς ἱριδισμοὺς τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος, τὸ ὅποῖον εἰς τὴν ἀνάγκην ἐπιστρατεύει, ὅ,τιδῆποτε θὰ ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς τὴν ὀρθὴν κρίσιν.

13. Τί ἀκριβῶς χρειάζεται ἡ ἐποχὴ μας

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅπωςδῆποτε τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια προκαλοῦν διεθνῆ ἀναταραχὴν καὶ κατὰ συνέπειαν τὸν φόβον τῆς ἐκρήξεως τοῦ τελευταίου πολέμου τῆς ἱστορίας, ἐπιβάλλεται ἡ σπουδὴ τῶν κοινῶν ἐνδιαφερόντων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ προέκυπτεν ἡ «πνευματικὴ προσέγγισις τῶν κρατῶν καὶ τῶν λαῶν»⁶². Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀνάγκης προϋποτίθεται ἡ συν-

ειδητή ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου τῆς σκέψεως, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐποχὴν μας πρέπει νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ γεωγραφικῶς κλειστά συμφέροντα, ὑπὸ τὴν ὀπτικήν γωνίαν τῶν ὁποίων οἱ ξένοι ἐθεωρήθησαν ὡς ἄσχετοι ἢ ὡς ἐχθροὶ τῆς ζωῆς. Ἐναντὶ τῶν διεκδικήσεων προέχει σήμερον ἡ παραχώρησις, ἄντι τῆς ἀντιζηλίας ἢ συμφιλίωσις, ἄντι τῆς χαιρεκακίας ἢ βροχία : «Ἀκριβῶς διὰ τὸ ἀποφύγωμεν τὸ ἀδιέξοδον, χρειάζεται ἡ θέλησις τῆς μεταβολῆς τῶν δεδομένων τῆς καταστάσεως· χρειάζεται ἡ εἰσαγωγή νέων στόχων — τῆς γενναιοδωρίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης λόγου χάριν —, οἱ ὅποιοι ἀπουσιάζουν ἐκ τοῦ σημερινοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων»⁶³. Ὁ διεθνὴς σύνδεσμος ἐπιβάλλει διὰ τοῦτο συγκεκριμένως τὴν μεταβολὴν τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς βιομηχανίας, τὸν τερματισμὸν τῆς κατασκευῆς ὀπλῶν ἢ ἐντυπωσιακῶν ἀνέσεων δευτερευούσης σημασίας διὰ τὴν ποιότητα τῆς ὑπάρξεως.

Ἐκ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Ἀριστοτέλους ἔχει διαπιστωθῆ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν τροποποιεῖ τὴν συμπεριφορὰν του, ἐπειδὴ ἀπλῶς ἐννοεῖ τὴν οὐσίαν τῶν ἠθικῶν αἰτημάτων, ἀλλ' ὅταν ἐντοπίζῃ τὰ αἷτια τῶν ἐνεργειῶν του : «Περὶ ἀρετῆς οὐ τὸ εἰδέναί τιμιώτατον τί ἐστίν, ἀλλὰ τὸ γινώσκειν ἐκ τίνων ἐστίν· οὐ γὰρ εἰδέναί βουλόμεθα τί ἐστίν ἀνδρία, ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖοι, οὐδὲ τί ἐστὶ δικαιοσύνη, ἀλλ' εἶναι δίκαιοι καθάπερ καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον ἢ γινώσκειν τί ἐστὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ εὖ ἔχειν τὴν ἕξιν μᾶλλον ἢ γινώσκειν τί ἐστὶ τὸ εὖ ἔχειν»⁶⁴. Θὰ ἦτο ἐπομένως μάταιος κόπος νὰ ζητήσῃ κανεὶς ὑπευθυνότητα ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀναπτύσσουν πρωτοβουλία, κριτικὸν πνεῦμα ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν διαθέσιν νὰ μελετήσουν, αὐτοπειθαρχία ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐκπαιδεύουν τὴν θέλησίν των, συμμετοχὴν εἰς

τὴν ξένην δοκιμασίαν ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι καταστρατηγοῦν τὸν πόνον διὰ τῆς διασκεδάσεως ἢ τῆς χημείας. Μία πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ πολέμου δὲν θὰ περιορίζετο κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν ἀποκήρυξιν ἢ τὴν ἀπαγόρευσίν του, ἀλλὰ θὰ ἔδιδε πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ συμφιλῶθῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Θὰ τοῦ προσέφερε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν δυνατότητα νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ προσωπικά του ὄρια, νὰ παρακολουθήσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῶν ἀντιπάλων ἢ ὄσων ἢ τύχη μέχρι στιγμῆς δὲν τὸν ἐνδιέφερον. Ἐκεῖνος π.χ., ὁ ὅποιος ἐρεθίζεται σεξουαλικῶς εἰς τὴν θέαν τρομακτικῶν καταστάσεων*, θὰ ἐδοκίμαζε τὴν ὀδύνην, ὡς εἴαν τὸν ἐπληττεν αὐτοπροσώπως. Ἐὰν ἡ βία ἔπαυε νὰ ρυθμίζῃ τὰ κοινωνικά πράγματα, δὲν θὰ τὴν ἔβλεπεν ἔξ ἄλλου ὡς ἀνταγωνιστικὴν ἀρετὴν οὔτε ὡς διέξοδον ἐκ τῆς μειονεκτικῆς του θέσεως. Ἐν τούτοις ὁ ἀπαιτούμενος φρονηματισμὸς δὲν πρόκειται νὰ συμβῇ ὡς ἐπακόλουθον τῆς ἀποδεικτικῆς σκέψεως καὶ πολὺ ὀλιγώτερον αὐτομάτως, ἐπειδὴ «τὸ ἀνθρώπινον γένος» ἔχει τὴν τάσιν ἢ τὴν ὑποχρέωσιν «νὰ βελτιοῦται εἴτε διὰ τῶν νέων ἀνακαλύψεων ἐντὸς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν εἴτε διὰ τῆς προόδου εἰς τὰ θεμελιώδη ἀξιώματα τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς πρακτικῆς ἠθικῆς»⁶⁶.

Ἐὰν ὑπάρχη περίπτωσις «βελτιώσεως» τοῦ ἀνθρώπου,

* «Διενεργήθησαν ἐρευναι πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἐπενεργείας, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ μεγαλυτέρας διαρκείας ἔκθεσις τῶν τηλεθεατῶν εἰς τὴν ἐβδομαδιαίαν ἐπισκόπησιν τῶν γεγονότων μὲ διηγήσεις βασανιστηρίων εἰς τοὺς Βιετκόγκ. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις—α) ἀνδρικὰ μάχιμα στρατεύματα, β) γυναικεῖα βοηθητικὰ στρατεύματα, γ) παιδιά, δ) τραυματῖαι—διεπιστώθη ἐπίτασις τῆς σεξουαλικῆς δραστηριότητος μὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν τοῦ στοματικοῦ καὶ πρωκτικοῦ τύπου»⁶⁵.

ἡ ἐλπίς αὐτὴ θὰ πραγματοποιηθῆ διὰ τῆς καταστάσεως, τὴν ὁποῖαν θὰ δημιουργήσῃ ὁ μορφωτικὸς παράγων, ἅφ' ἧς στιγμῆς θεωρηθῆ πολιτικῶς ὡς προϋπόθεσις τῆς εἰρήνης. Δὲν θὰ ἐπικρατήσῃ λοιπὸν εἰς τὸν κόσμον κράτος δικαίου, ὅταν οἱ λαοὶ «διαφωτισθοῦν», διότι ἀκριβῶς ἡ διαφώτισις τῶν λαῶν ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ὑπερ-νικήσεως τῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι τὴν ἐμποδίζουν. Διὰ τῶν αἰφνιδίων περιπετειῶν τοῦ καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν τρόπων τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διαγωγῆς μέσῳ ἐθνῶν καὶ ἡπείρων ὁ ἀνθρώπινος βίος μαρτυρεῖ σήμερον, ὅτι ἐλέγχεται εἰς μεγάλην κλίμακα ὑπὸ συγκεκριμένων δυνάμεων βάσει ἀδιοράτων ἢ ἐπισήμων σχεδίων. Ἐὰν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἔδωσαν — λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς τῶν ἐπιταχύνσεως μετὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ βιομηχανικοῦ αἰῶνος — τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι συναιροῦνται εἰς μίαν ἐπιβλητικὴν αὐθεντίαν φιλανθρώπων αἰσθημάτων, εἰς τὸν αἰῶνα μας ἀποδεικνύεται διὰ τῶν δύο παγκοσμίων καὶ τῶν ἔκτοτε «προκατασκευαζομένων» πολέμων, διὰ τῆς ὀργανωμένης ἐκμηδενίσεως φυλετικῶν μειονοτήτων καὶ πολιτικῶν ἀντιπάλων, διὰ τῆς δημεύσεως καὶ τῆς ἐξογκώσεως τῶν περιουσιῶν, διὰ τῆς ἀλλοτριώσεως τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν συνειδήσεων, ὅτι ἐνδέχεται — ἐὰν ἀφεθοῦν εἰς τὴν τύχην ἢ τὴν διάθεσιν τῶν σφετεριστῶν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος — νὰ συντρίψουν τὸν ἄνθρωπον. Ἀντὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας ἢ τοῦ φόβου ἐνώπιον τῶν δραμάτων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν ἢ ἐπίκειται νὰ συμβοῦν, κερδίζει διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας «μεγαλυτέραν σημασίαν ἢ ἀπόφασις, πρὸς ποῖαν κατεύθυνσιν πρέπει νὰ προσανατολισθῆ ὁ κύριος ὄγκος τοῦ τεχνολογικοῦ δυναμικοῦ τῆς συγχρόνου βιομηχανικῆς παραγωγῆς»⁶⁷.

14. Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀστάθμητος παράγων

Ἡ ὡς ἄνω ἀπαίτησις μεταθέτει τὸ πρόβλημα τοῦ μέλλοντος ἀπὸ τοῦ τομέως τῆς γνώσεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εὐθύνης. Ἐὰν ὁ αἰὼν τοῦ Διαφωτισμοῦ ἐνόμιζεν, ὅτι τὰ γεγονότα τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου εἶναι δυνατὸν «βάσει τῆς ἐμπειρίας τοῦ παρελθόντος» νὰ προληφθοῦν «μετὰ μεγάλης πιθανότητος», ὅπως τὸ ἐπιτυγχάνει παραδειγματικῶς ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία εἶναι εἰς θέσιν «νὰ προλέγη μὲ πλήρη σχεδὸν βεβαιότητα τὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων γνωρίζει τοὺς νόμους»⁶⁸, εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα ἐνισχύεται ἡ ἄποψις ὅτι ὁ διευρυνόμενος συσχετισμὸς συνεχῶς περισσοτέρων ἰδιωτικῶν ἢ κρατικῶν κέντρων οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ διαφοροποιήσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀμέσων συντελεστῶν τῆς ἱστορίας ἀντιστρατεύονται τὴν πρόβλεψιν τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν. Ὡς κύριον γνώρισμα τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ ἢ δευτέρα ἰδίως περίπτωσης ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτομικῶν δυνατοτήτων καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων μὲ ἀποτέλεσμα τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀγνώστων στοιχείων εἰς τὴν προδιαγραφὴν τῶν κοινωνικῶν ἐξελίξεων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον πανίσχυρα κράτη τῆς ἐποχῆς μας διαπράττουν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῶν πολιτικῶν ἀλλεπάλληλα σφάλματα, παρ' ὅτι διαθέτουν τεράστια συγκροτήματα ἠλεκτρονικῶν π.χ. ἐγκεφάλων, διὰ νὰ προλάβουν τὰ ἐπακόλουθα τῶν ἐνεργειῶν τῶν.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν παίζει βεβαίως ἰδιαιτέρον ρόλον ἢ ἐμπιστοσύνη, τὴν ὁποῖαν τρέφουν πάντοτε οἱ αὐτόκλητοι ἐπίτροποι τῶν λαῶν εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς δυνάμεώς των ἐναντίον τῆς γενικῆς αἰσθήσεως τοῦ δικαίου. Ἀπὸ πλευρᾶς διὰ τοῦτο ἱστορικοῦ

προβληματισμοῦ οἱ ἐν λόγῳ πολιτικοὶ ὀργανισμοὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀγροτικῶν αὐτοκρατοριῶν, ὁπότε οἱ ἄνθρωποι — λόγῳ τῆς ἐλεγχομένης ἐνιαίας στάσεως τοῦ βίου — ἦσαν ἀδιαφοροποίητοι καὶ ἀνίκανοὶ νὰ συνασπισθοῦν ἐναντίον τῆς αὐθαιρεσίας. Ἡ βασικὴ προκατάληψις, τὴν ὁποίαν ὁμῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερνεκήσουν ἐντὸς μιᾶς πολιτικῆς κοινωνίας τοῦλάχιστον οἱ κρατοῦντες, εἶναι ἡ προαστικὴ γνώμη, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος βίος κινεῖται (καὶ κατὰ συνέπειαν προκαθορίζεται) βάσει σαφῶν ἀξιομάτων ἐντὸς τῶν ἐποχικῶς ἐπαναλαμβανομένων (καὶ ὡς ἐκ τούτου γνωστῶν ἐκ τῶν προτέρων) περιεχομένων τοῦ χρόνου. Ἐπίγνωσιν τοῦ αἰτήματος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἤδη ὁ Πλάτων: «Αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν πράξεων καὶ τὸ μηδέποτε μηδέν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡσυχίαν ἄγειν τῶν ἀνθρωπίνων οὐδὲν ἔδωσιν ἀπλοῦν ἐν οὐδενὶ περὶ πάντων καὶ ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ἀποφαίνεσθαι»⁶⁹.

15. Συλλογικὴ εὐθύνη ἐκτὸς τοῦ κυκλώματος τῆς ἐξουσίας

Ὅ,τι κατὰ συνέπειαν ἔχει σημασίαν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, δὲν εἶναι τόσον ἡ τέχνη τῆς διοικήσεως — ἐφ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις συμβαίνει κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν βάσιν — οὔτε ὁ προκαθορισμὸς τῶν γεγονότων — ἐφ' ὅσον δὲν σταθμίζεται ἡ γενικὴ στάσις — ὅσον ἡ ἀγωγή τοῦ φρονήματος, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς συμβολῆς τῶν αὐθεντικῶν φορέων τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ὅ,τι προάγει διὰ τῶν κοινῶν στόχων τὴν προσωπικὴν των ὑπαρξιν. Τὸ πρόβλημα δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται σήμερον πρὸ πάντων ἐκ τῆς ὀργανικῆς του σχέσεως πρὸς τὴν ἠθικῶς ἐνοποιουμένην καὶ συνεχῶς περισσότερον μεταβλητὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα. Ὅ,τιδὴποτε πράττει καὶ θέλει ὁ πολίτης τοῦ τεχνικοῦ κόσμου, εἶναι συνάρ-

τησις τῆς ἐργασίας, ὅσων τοῦ παρέχουν τὰ μέσα τοῦ βιοπορισμοῦ, τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διασκεδάσεως. Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του πλευρᾶς συμβάλλει ἐπαγγελματικῶς, ὡς εἰδησεογραφικὴ ὕλη καὶ διὰ τῶν ἐλευθέρων ἀσχολιῶν του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους καταλήγουν τὰ ἔργα του καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς τὴν ὑπαρξίν του πληροφορία.

Ἡ ἀλληλεξάρτησις αὕτη τοῦ προσδίδει μίαν σημασίαν, ἡ ὁποία κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς τὸν τοποθετεῖ ἐκτὸς τοῦ κυκλώματος τῆς ἐξουσίας. Ὅσοι ἐπιχειροῦν νὰ τὸν διοικήσουν, ἐπιδιώκουν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν σήμερον νὰ τὸν πείσουν. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐκφράξουν, ὅ,τι βασικῶς τὸν ἀπασχολεῖ, προσκρούουν εἰς τὴν ἀντίδρασίν του καὶ ὅταν ἐπιμένουν, ἐμφανίζονται ὡς τύραννοι. Ὑπάρχει βεβαίως καὶ ἡ περίπτωσις νὰ πεισθῇ, χωρὶς ὅπωςδήποτε νὰ μεταβάλῃ διαγωγὴν, ὅποτε τὸ πραγματικὸν πρόβλημα ἐγκαταλείπεται χωρὶς ἔλεγχον, μέχρις ὅτου τὸν ἐξαθλιώσῃ ὡς ἄτομον ἢ ὡς ἔθνος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ ἄνθρωπος ἐγινεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας διὰ τὰ κυβερνητικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα δὲν τὸν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν συνειδησιακὴν του ὑπόστασιν, ἀσ τ ἄ θ μ η τ ο ς π α ρ ἄ γ ω ν. Διὰ δευτέραν φορὰν μετὰ τὴν Κλασσικὴν ἐποχὴν γενικεύεται ἡ εὐθύνη διὰ τὴν ὑπαρξίν. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ καὶ πάλιν πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἡ διάρθρωσις τοῦ ὁποίου εἶναι βασικῶς φιλοσοφικὸν γεγονός: «Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀνθρώπων, τῆς ζωῆς των, τῆς ἐργασίας των, τοῦ μέλλοντός των, δὲν ὑπάρχει πλέον ἄλλο ὄπλον πλὴν τῆς πολιτικῆς. Δηλαδή τῆς ἐξασκήσεως τοῦ συλλογικοῦ πνεύματος»⁷⁰.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006